

Національний
банк України

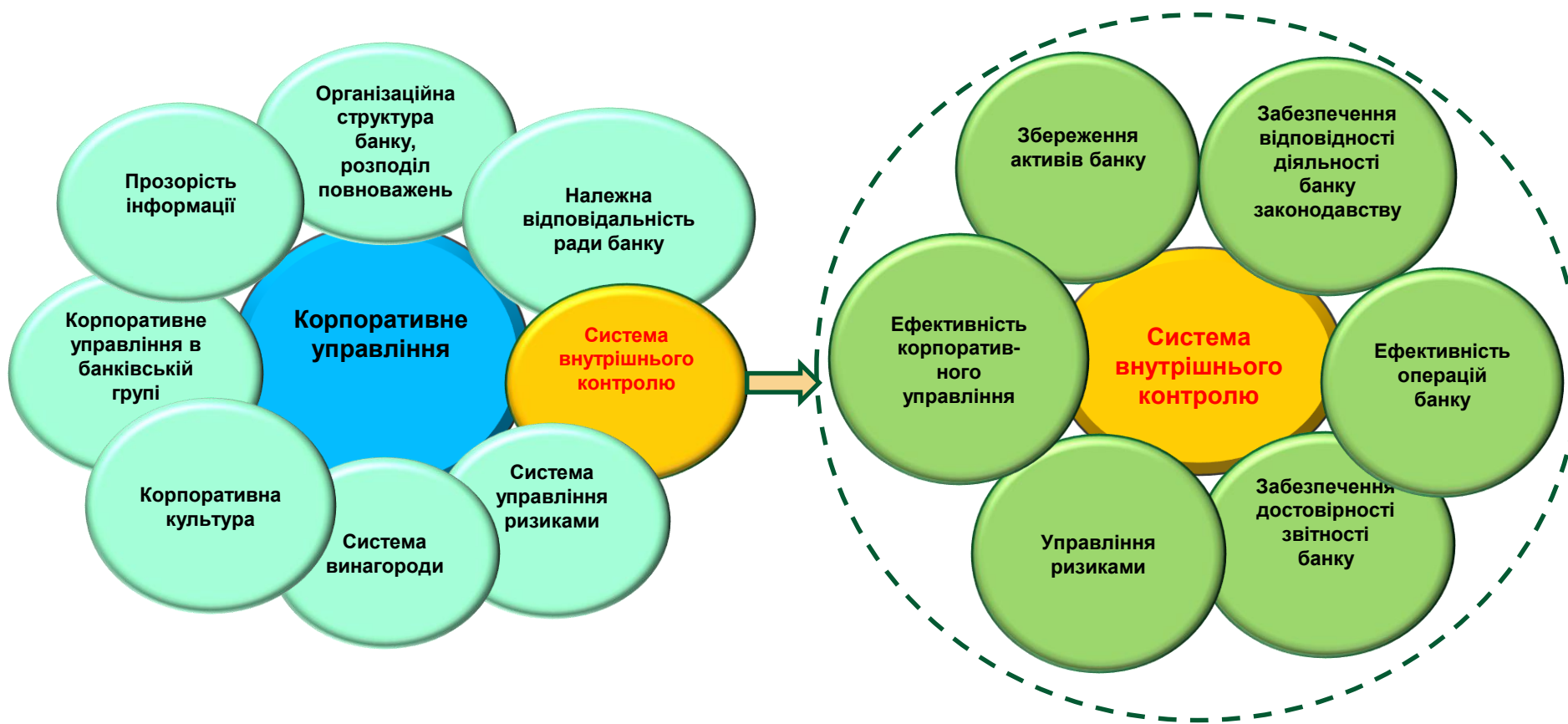
Положення про організацію системи внутрішнього контролю в банках України та банківських групах

Департамент методології

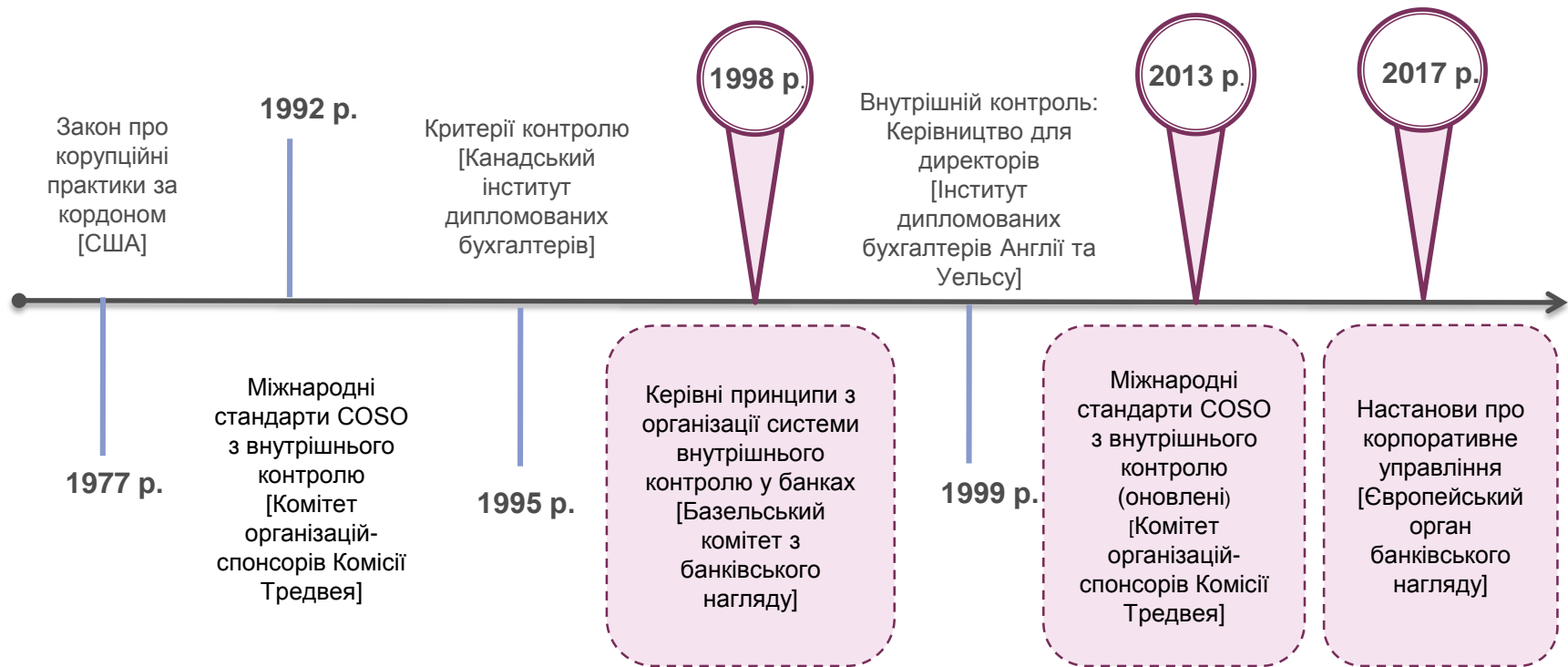
Київ, 7 / 8 жовтня 2019 року

Система внутрішнього контролю (СВК) банку - складова корпоративного управління

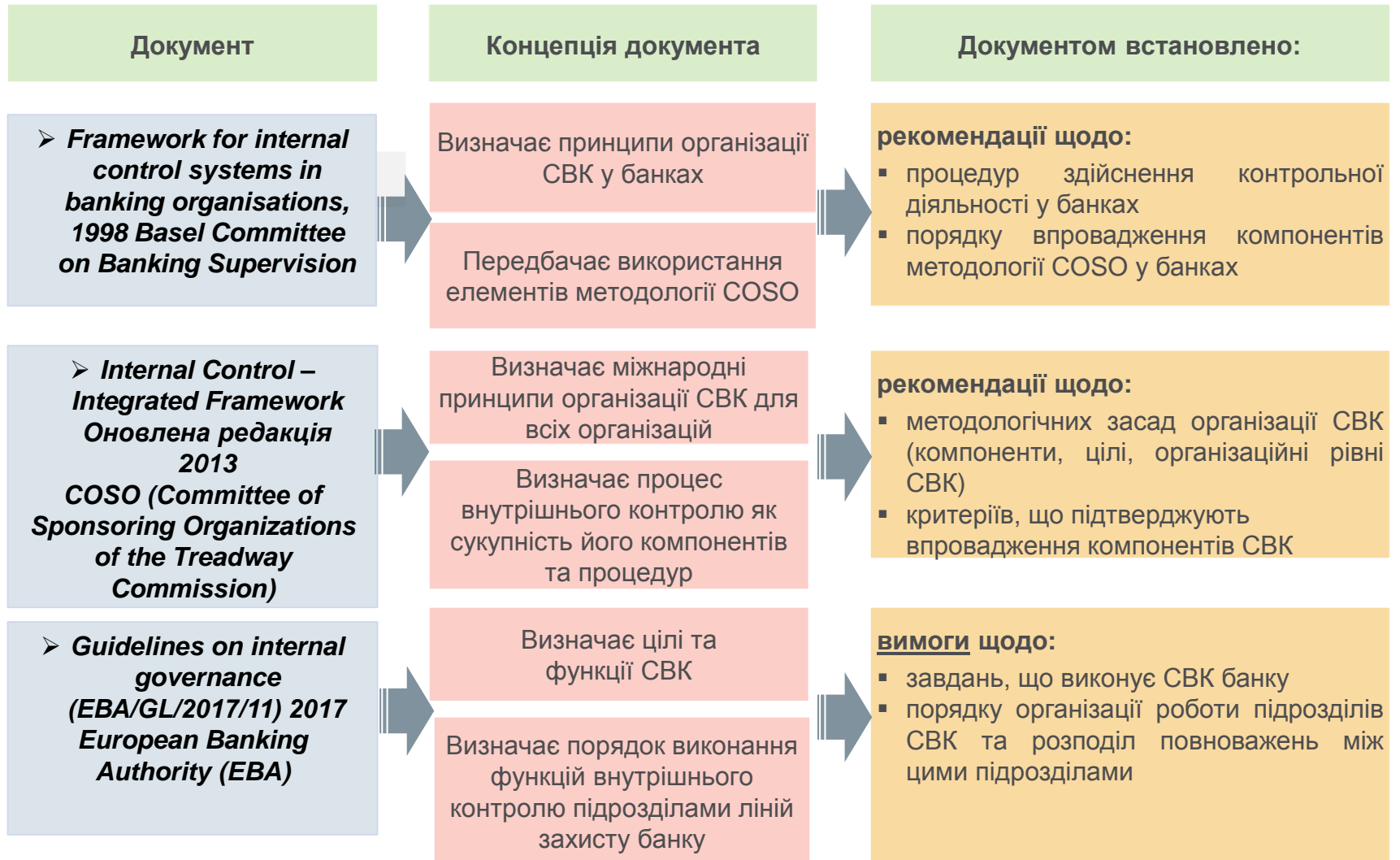
ВНУТРІШНІЙ КОНТРОЛЬ – процес, інтегрований в усі процеси діяльності та корпоративного управління банку, спрямований на досягнення операційних, інформаційних, компласнс-цілей діяльності банку.

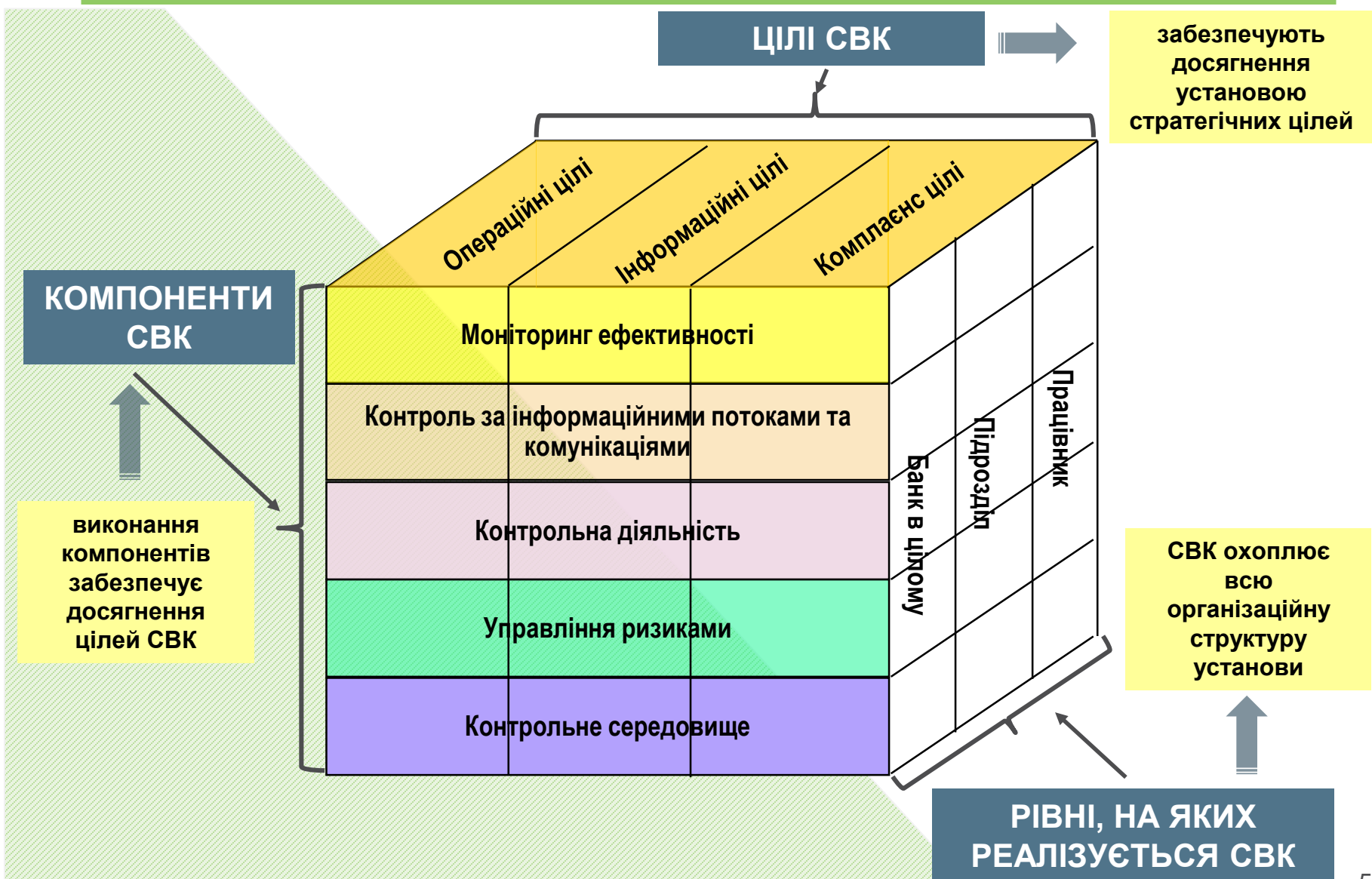
Еволюція міжнародних підходів до методології внутрішнього контролю

Оновлене Положення про СВК ґрунтується на міжнародних підходах:

Модель системи внутрішнього контролю установи (згідно з міжнародними стандартами)

Оновлення Положення про СВК спрямоване на:

Вдосконалення підходів щодо організації та функціонування СВК банку

Застосування елементів методології COSO та критеріїв їх впровадження для оцінки комплексності, ефективності та адекватності СВК

Посилення ролі ради банку в управлінні СВК

Рада банку несе повну відповідальність за створення комплексної, адекватної та ефективної СВК

Запровадження моделі 3-х ліній захисту

Використання єдиної моделі для розподілу обов'язків між підрозділами банку

Підвищення культури контролю

Необхідна атмосфера «tone at the top»:

- корпоративні цінності
- культура контролю
- обізнаність працівників щодо їх ролі у СВК

Вдосконалення вимог до формування банком внутрішньобанківських документів щодо СВК

Банк розробляє внутрішньобанківські документи, що охоплюють всі компоненти СВК

Положення про СВК встановлює :

Основні напрями здійснення внутрішнього контролю в банку

- ❑ Контроль за :
  - досягненням цілей діяльності банку, уключаючи цілі, визначені в стратегії та бізнес-плані банку
  - забезпеченням ефективності фінансової та господарської діяльності банку в разі здійснення банківських та інших операцій
  - ефективністю управління активами і пасивами
  - збереженням активів банку
  - ефективністю системи управління ризиками
  - дотриманням вимог законодавства України, нормативно-правових актів Національного банку, внутрішньобанківських документів, стандартів професійних об'єднань, дія яких поширюється на банк
  - достовірністю, повнотою, об'єктивністю і своєчасністю ведення бухгалтерського обліку, складанням та оприлюдненням фінансової та іншої звітності для зовнішніх і внутрішніх користувачів
- ❑ Управління інформаційними потоками, уключаючи отримання і передавання інформації, забезпечення функціонування системи управління інформаційною безпекою

Принципи СВК

- 1 УСЕБІЧНІСТЬ** – банк упровадив у свою діяльність кожен з п'яти компонентів СВК та забезпечує їх виконання у взаємоінтегрований спосіб
- 2 ЕФЕКТИВНІСТЬ** – заходи з внутрішнього контролю є дієвими та забезпечують досягнення банком визначених цілей діяльності
- 3 АДЕКВАТНІСТЬ** – СВК банку відповідає особливостям його діяльності
- 4 ОБАЧНІСТЬ** – банк забезпечує достатню впевненість керівників банку щодо досягнення банком цілей його діяльності, виходячи з консервативних припущень
- 5 РИЗИК-ОРІЄНТОВАНІСТЬ** – банк забезпечує організацію та функціонування СВК, ґрунтуючись на ризик-орієнтованому підході
- 6 ІНТЕГРОВАНІСТЬ** – процедури контролю є складовою частиною всіх процесів діяльності та корпоративного управління банком
- 7 ЗАВЧАСНІСТЬ** – СВК банку спроможна забезпечувати виявлення потенційно можливих загроз негативного впливу на діяльність банку раніше, ніж такі загрози фактично виникнуть
- 8 НЕЗАЛЕЖНІСТЬ** – банк уникає обставин, що можуть становити загрозу для неупередженого виконання суб'єктами СВК своїх функцій
- 9 БЕЗПЕРЕРВНІСТЬ** – здійснення банком діяльності з внутрішнього контролю дає змогу попереджати, виявляти та усувати недоліки СВК
- 10 КОНФІДЕНЦІЙНІСТЬ** – банк не допускає розголошення інформації особам, у яких відсутні повноваження щодо її отримання

Побудова СВК із застосуванням моделі трьох ліній захисту

Лінії захисту СВК

1 ЛІНІЯ ЗАХИСТУ

Бізнес-підрозділи /
Підрозділи підтримки –

ініціювання, здійснення та
відображення операцій в обліку та
поточне управління ризиками

- виконання заходів контролю в поточній діяльності
- аналіз дієвості контролів (наприклад, шляхом самооцінки контролів) з встановленою у внутрішньобанківських документах періодичністю
- розробка заходів з вдосконалення контролів
- контроль керівниками підрозділів 1-ої лінії захисту за дотриманням контролів, усуненням виявлених порушень
- інформування підрозділів 2-ої лінії захисту щодо виявлених порушень*
- розробка заходів для усунення виявлених порушень на підставі рекомендацій підрозділів 2-ої та 3-ої ліній захисту

2 ЛІНІЯ ЗАХИСТУ

Підрозділи з управління
ризиками та комплаєнса –

забезпечення виявлення,
вимірювання, моніторингу,
контролю, пом'якшення та
звітування щодо ризиків

- здійснення функціонального контролю в межах процесів 2-ої лінії захисту
- моніторинг ефективності СВК банку на 1-ій лінії захисту, тестування контролів
- надання рекомендацій підрозділам 1-ої лінії захисту за результатами моніторингу
- консолідація інформації про недоліки СВК, отриманої від підрозділів 1-ої та 3-ої ліній захисту, перевірок внутрішніх, зовнішніх аудиторів, НБУ
- звітування Раді/Правлінню банку щодо порушень/недоліків контролю та надання висновків щодо достатності заходів для підвищення ефективності СВК на 1-ій та 2-ій лініях захисту

3 ЛІНІЯ ЗАХИСТУ

Підрозділ
внутрішнього аудиту –

оцінка ефективності СВК на
основі критеріїв, затверд-
жених Радою банку

- здійснення функціонального контролю в межах процесів 3-ої лінії захисту
- проведення аудиторських перевірок діяльності підрозділів банку, зокрема, оцінка ефективності контролів на 1-ій та 2-ій лініях захисту
- звітування Раді банку щодо виявлених порушень/недоліків СВК, аналіз причин їх виникнення
- надання рекомендацій/пропозицій Раді банку щодо заходів підвищення ефективності СВК

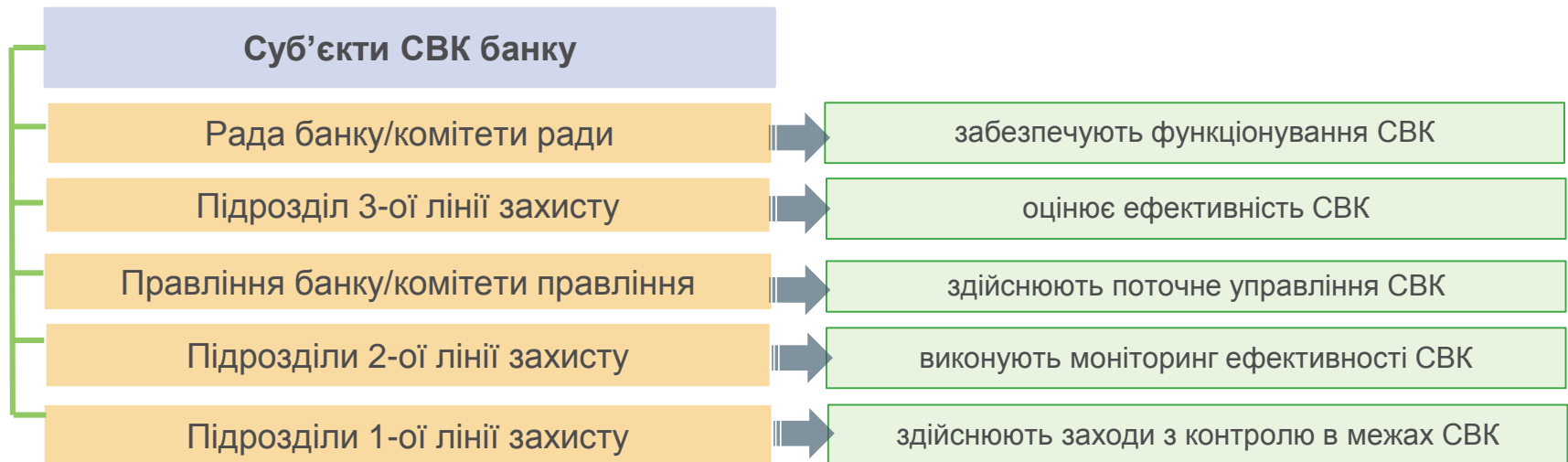
* через реєстрацію подій операційного ризику та надання інформації згідно з порядком, передбаченим у внутрішньобанківських документах

Компоненти системи внутрішнього контролю

Компонент 1. Контрольне середовище

1/4

КОНТРОЛЬНЕ СЕРЕДОВИЩЕ - сукупність суб'єктів СВК банку, процедур, політик та інших внутрішньобанківських документів щодо внутрішнього контролю, а також культура контролю

Критерії (вимоги), що підтверджують впровадження компонента

- ✓ рада банку здійснює нагляд за ефективністю функціонування СВК
- ✓ правління банку встановлює повноваження та обов'язки щодо СВК, здійснює поточне управління СВК
- ✓ банк забезпечує дотримання корпоративних цінностей, культури контролю
- ✓ банк залучає компетентних фахівців, а також розвиває, утримує та оцінює компетенцію працівників та встановлює заходи щодо їх стимулювання

Компоненти системи внутрішнього контролю

1. Контрольне середовище

2/4

Функції Ради банку

- затвердження організаційної структури СВК, визначення порядку підпорядкування та звітування раді суб'єктів СВК, а також порядку їх звітування та взаємодії з правлінням банку
- визначення повноважень комітетів ради, правління банку
- визначення порядку обрання/звільнення членів правління банку, призначення та звільнення керівників підрозділів управління ризиками, контролю за дотриманням норм (комплаєнс), внутрішнього аудиту
- розгляд питань організації внутрішнього контролю та заходів щодо підвищення його ефективності
- контроль за діяльністю правління банку щодо організації та належного функціонування СВК
- забезпечення функціонування та контролю за ефективністю системи управління ризиками
- затвердження внутрішньобанківських документів з організації та функціонування СВК
- розгляд результатів моніторингу ефективності СВК
- контроль за виконанням правлінням банку заходів щодо підвищення ефективності СВК

Рада банку має право створювати комітети ради для ефективного виконання Радою своїх функцій щодо СВК. Рада банку **приймає рішення** щодо забезпечення функціонування СВК та здійснення контролю за її ефективністю

Компоненти системи внутрішнього контролю

1. Контрольне середовище

3/4

Функції Правління банку

- поточне управління підпорядкованими суб'єктами СВК
- розподіл функцій, повноважень та відповідальності за здійснення внутрішнього контролю між колегіальними органами правління банку, між підрозділами та між працівниками банку
- забезпечення функціонування інформаційних систем банку, що забезпечують накопичення, оброблення необхідної інформації та надання її користувачам
- забезпечення моніторингу процедур внутрішнього контролю банку щодо їх адекватності характеру діяльності банку в межах своїх повноважень
- здійснення контролю за усуненням порушень, недоліків, виявлених в діяльності банку НБУ, іншими наглядовими органами, зовнішнім аудитором, підрозділами контролю
- подання звітів Раді банку про виконання її рішень щодо підвищення ефективності СВК з урахуванням змін у діяльності банку та зовнішніх чинників, що впливають на його діяльність

Компоненти системи внутрішнього контролю

1. Контрольне середовище

4/4

Забезпечення розвитку культури контролю в банку:

Рада та правління банку банку з метою дотриманням працівниками банку культури контролю мають створити необхідну атмосферу «tone at the top» шляхом:

- забезпечення розуміння керівниками підрозділів та працівниками банку їх ролі в СВК з метою досягнення цілей діяльності банку
- отримання підтверджень, що працівники банку поінформовані про відповідні дисциплінарні дії, які будуть застосовані до них у разі неприпустимої поведінки або інших порушень

Комунікації з працівниками банку щодо культури контролю мають:

- бути регулярними та здійснюватись за всіма доступними каналами
- забезпечувати обов'язкове ознайомлення з внутрішньобанківськими документами щодо культури контролю всіх нових співробітників
- забезпечувати можливість звернення працівників банку до працівників підрозділу комплаєнс для отримання уточнень і роз'яснень

Банк розробляє та впроваджує внутрішньобанківські документи та здійснює заходи, спрямовані на підтримку на належному рівні культури контролю в банку, з урахуванням вимог Положення № 64

Компоненти системи внутрішнього контролю

Компонент 2. Управління ризиками

Критерії (вимоги), що підтверджують впровадження компонента

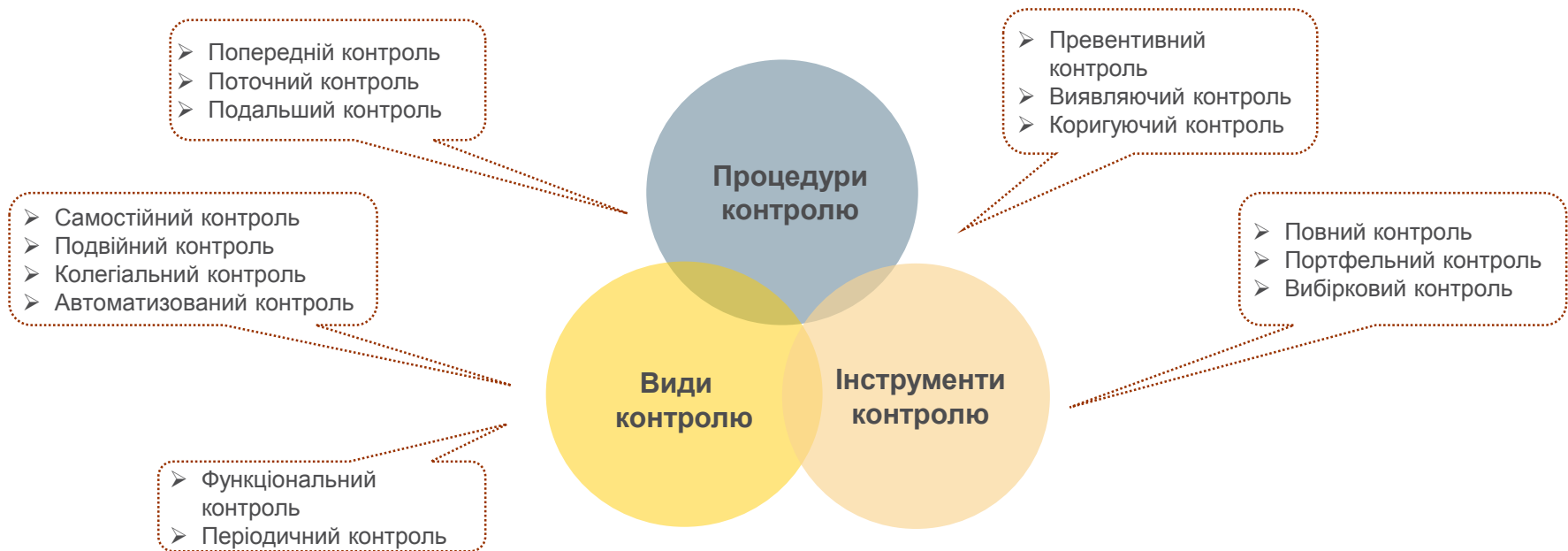
- ✓ банк оцінює виявлені ризики та визначає заходи управління ризиками
- ✓ банк забезпечив створення та функціонування комплексної, ефективної та адекватної системи управління ризиками згідно з вимогами Положення № 64

Компоненти системи внутрішнього контролю

Компонент 3. Контрольна діяльність

1/2

КОНТРОЛЬНА ДІЯЛЬНІСТЬ – комплекс заходів з контролю, що застосовуються з метою надання достатньої впевненості керівникам банку щодо досягнення банком цілей його діяльності

Критерії (вимоги), що підтверджують впровадження компонента

- ✓ банк обрав та впровадив заходи з контролю з метою утримання ризиків у допустимих межах
- ✓ банк забезпечив належний рівень контролю за технологіями
- ✓ банк визначив заходи з контролю, порядок їх здійснення, встановив очікувані результати контролю

Важливі фактори, які слід враховувати при виборі та впровадженні заходів з контролю

01

ЗБАЛАНСОВАНІСТЬ – розумне поєднання автоматичних та ручних видів контролю в залежності від складності операцій та їх кількості

04

ЕКОНОМІЧНА ДОЦІЛЬНІСТЬ – економічний ефект від впровадження контролю перевищує витрати на його впровадження

02

РИЗИК-ОРІЄНТОВАНІСТЬ – контроль має бути співмірний з ризиком, контроль має забезпечувати зниження ймовірності та/або величини ідентифікованого ризику

05

ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ – визначення власника контролю (контролер), який несе відповідальність за його функціонування (виконання)

03

ЕФЕКТИВНІСТЬ обґрунтована впевненість, що банк забезпечить функціонування (виконання) контролю в належний спосіб та з визначеною періодичністю

06

СПОСТЕРЕЖНІСТЬ – результати контролю мають підтверджуватися (спостерігатися) програмно/документально

Компоненти системи внутрішнього контролю

Компонент 4. Контроль за інформаційними потоками та комунікаціями

Належне функціонування компоненту контролю за інформаційними потоками та комунікаціями передбачає:

надання та отримання якісної інформації внутрішніми та зовнішніми користувачами

створення та функціонування інформаційних систем внутрішніх та зовнішніх комунікацій банку

Принципи якості інформації

- наявність та доступність
- збереження
- коректність
- достатність
- актуальність
- підтверджуваність
- цілісність
- дійсність

Внутрішня комунікація забезпечує користувачів інформацією щодо:

- цілей діяльності банку
- документів банку щодо здійснення внутрішнього контролю
- здійснення заходів з внутрішнього контролю
- культури контролю

Зовнішня комунікація забезпечує банк інформацією щодо:

- оцінки СВК банку зовнішніми аудиторами та наглядовими органами
- публікацій про банк у ЗМІ, у зовнішніх інформаційних системах
- відгуків клієнтів банку стосовно якості банківських послуг

Критерії (вимоги), що підтверджують впровадження компонента

- ✓ банк здійснює контроль за якістю інформації, що надається, отримується, генерується, використовується банком
- ✓ банк забезпечує передачу на всі свої організаційні рівні інформації щодо його діяльності
- ✓ банк здійснює комунікацію із зовнішніми користувачами щодо своєї діяльності

Моніторинг ефективності СВК передбачає, що :

банк визначає види заходів з моніторингу СВК як комбінацію поточних та періодичних заходів з моніторингу

відповідальність за проведення заходів з моніторингу несуть:

- керівники підрозділів 2-ої лінії захисту банку – за моніторинг ефективності процедур з контролю на 1-ій лінії захисту
- керівник підрозділу внутрішнього аудиту – за оцінку ефективності СВК банку в цілому

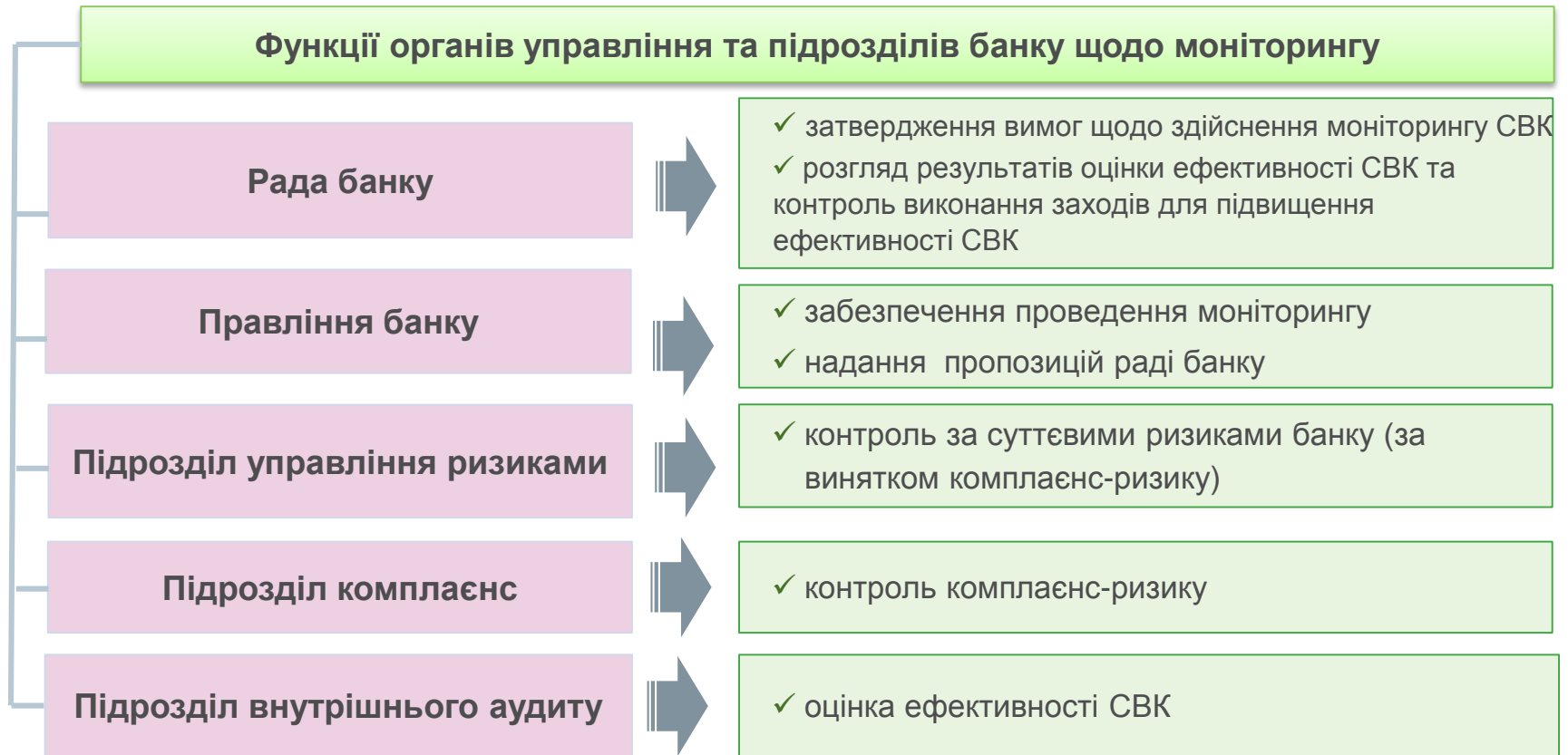
Періодичні заходи з моніторингу ефективності здійснюються з урахуванням:

- характеру та обсягу заходу
- частоти проведення заходу
- тривалості заходу
- кваліфікації персоналу
- порядку підготовки звітів про захід
- достатності інформації для виконання заходу

Компоненти системи внутрішнього контролю

Компонент 5. Моніторинг ефективності СВК

2/3

Компоненти системи внутрішнього контролю

Компонент 5. Моніторинг ефективності СВК

3/3

Оцінка ефективності здійснюється:

- регулярно – не рідше рази на рік
- додатково – при настанні подій істотного впливу на діяльність банку

Критерії оцінки ефективності СВК

- наявність організаційної структури СВК
- наявність внутрішньобанківських документів щодо організації СВК
- охоплення заходами контролю всіх операцій та продуктів банку
- наявність механізму контролю функціонування СВК керівниками банку
- комплексність, ефективність, адекватність встановлених заходів контролю
- розвинена культура контролю

Критерії (вимоги), що підтверджують впровадження компонента

- ✓ банк розробив та забезпечує виконання поточних та/або періодичних заходів з моніторингу
- ✓ банк своєчасно оцінює та забезпечує інформування щодо недоліків СВК керівників підрозділів банку, які відповідають за вжиття коригуючих дій, та керівників банку